



Наукові перспективи
Видавнича група



НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ



Випуск 3(69)
2026

Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного управління

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

№ 3(69) 2026

Київ – 2026

All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

№ 3(69) 2026

Kyiv – 2026

ISSN (print) 2708-753

R30-04850

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3\(69\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69))

Наукові перспективи: журнал. 2026. № 3(69) 2026. С.2984



Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р. № 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки: державне управління, право та економіка

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології

Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 26.03.2026, № 10/3-26)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та
КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном

Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків



Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи

Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Згідно Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15.01.2018 № 32, повнотекстовий доступ до наукових статей журналу представлений на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України та в Національному репозитарії академічних текстів

Головний редактор:



Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування, Державний торговельно-економічний університет (ДТЕУ) (Україна)

Редакційна колегія:

1. **Абуселідзе Георгій** доктор економіки, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Батумського державного університету імені Шота Руставелі, (Грузія)
2. **Азарова Анжеліка Олексіївна** - кандидат технічних наук, професор, Відмінник освіти, професор Міжнародної кадрової академії, професор кафедри менеджменту та безпеки інформаційних систем, Вінницький національний технічний університет (Україна)



Швайко М.Л. <i>ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК МАЛОГО І МІКРОБІЗНЕСУ: АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПОГЛЯД НА УПРАВЛІНСЬКУ АРХІТЕКТУРУ СТИМУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ТРИВАЛОЇ ВІЙНИ</i>	692
Шимушовський В.Р. <i>БАГАТОРІВНЕВА КЛАСИФІКАЦІЯ СТІЙКОСТІ СИСТЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ ОРІЄНТИРИ</i>	708
Ярмоленко Ю.О. <i>ЩАСТЯ ЯК ПУБЛІЧНА ЦІННІСТЬ: ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ</i>	721
Яровой Т.С. <i>ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОМПЛЕКСНИМ ВІДНОВЛЕННЯМ ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ</i>	734
СЕРІЯ «Право»	
Drakokhrust T.V. <i>USE OF ECtHR CASE LAW IN FAMILY DISPUTES</i>	746
Parashchuk V.I. <i>STATELESSNESS AND INTERNAL DISPLACEMENT IN UKRAINE: LEGAL FRAMEWORKS AND PRACTICAL CHALLENGES</i>	756
Акімов М.О., Похиленко І.С. <i>ПРАВОВІЙНА У КОНТЕКСТІ ГІБРИДНИХ ВІЙН РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ</i>	763
Андрущенко І.Г., Дрозд С.М. <i>ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ ЗА ОБРОБКОЮ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У СИСТЕМАХ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ</i>	777
Антошкіна В.К. <i>СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ У СПОРАХ ЩОДО ПАСПОРТА ПРИВ'ЯЗКИ ТИМЧАСОВОЇ СПОРУДИ</i>	786
Басалик С.А., Волошин В.А. <i>ТРАНСФОРМАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ ТА СТРАТЕГІЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЖЕРТВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ</i>	801



УДК 327.8

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3\(69\)-763-776](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69)-763-776)

Акімов Михайло Олександрович здобувач ступеня вищої освіти магістр навчально-наукового інституту міжнародних відносин та національної безпеки Національного університету «Острозька академія», кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0001-7715-0259>

Похиленко Ірина Сергіївна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права і публічного управління, Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0001-5409-7408>

ПРАВОВІЙНА У КОНТЕКСТІ ГІБРИДНИХ ВІЙН РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено комплексний науковий аналіз феномену правовійни у контексті гібридних війн Російської Федерації. Наголошено на розумінні правовійни як системного використання правових механізмів для досягнення військово-політичних цілей, делегітимізації противника та формування вигідного міжнародно-правового наративу. Обґрунтовано, що в умовах трансформації сучасних конфліктів право перестає виконувати виключно регулятивну функцію й набуває ознак інструменту стратегічного впливу, інтегрованого до моделі гібридної агресії.

Окреслено особливості концепції правовійни у практиці Російської Федерації. Доведено, що правовійна реалізується РФ через поєднання внутрішнього законодавства, міжнародного права, дипломатичної діяльності, судових проваджень та інформаційно-пропагандистських механізмів. Особливу увагу приділено інструменталізації інституту громадянства (масова паспортизація), організації квазіреферендумів, укладенню псевдодоговорів із невизнаними утвореннями, розширеному тлумаченню концепції «відповідальності за захист» (R2P), використанню кримінальних проваджень як засобу інформаційно-правового тиску.

Встановлено, що правовійна функціонує як багаторівнева стратегія створення формальної видимості легітимності дій, що фактично порушують суверенітет, територіальну цілісність держав та заборону застосування сили. Акцентовано увагу на проблемі недостатньої адаптованості міжнародно-правових механізмів до реагування на гібридні форми агресії, що ускладнює кваліфікацію відповідних дій і притягнення держави-агресора до відповідаль-



ності. Указано необхідність удосконалення стандартів документування порушень міжнародного гуманітарного права, вироблення критеріїв кваліфікації зловживання правом та формування національних стратегій правової стійкості (legal resilience).

Зроблено висновок, що правовійна є не епізодичним явищем, а інтегрованим елементом гібридної стратегії Російської Федерації, спрямованим на легітимізацію агресії, формування альтернативної правової реальності та підірив міжнародного правопорядку. Комплексне міждисциплінарне дослідження цього феномену є необхідною передумовою розробки ефективних міжнародно-правових та національних механізмів протидії сучасним викликам безпеці.

Ключові слова: правовійна, гібридна війна, міжнародне право, міжнародне гуманітарне право, гібридна агресія, Російська Федерація, зловживання правом, паспортизація, легітимізація агресії.

Akimov Mykhailo Oleksandrovych Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Criminal Law Department, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0001-7715-0259>

Pokhylenko Iryna Serhiyivna Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Law and Public Administration, Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0001-5409-7408>

LAWFARE IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN FEDERATION'S HYBRID WARS

Abstract. A comprehensive scholarly analysis of the phenomenon of lawfare in the context of the Russian Federation's hybrid wars has been made. It has been stressed upon the understanding of lawfare as a systemic use of legal mechanisms to achieve military-political objectives, delegitimize the adversary and construct a favourable international legal narrative. It has been substantiated that amid the transformation of contemporary conflicts law has ceased to perform an exclusively regulatory function and has acquired the characteristics of an instrument of strategic influence integrated into a broader model of hybrid aggression.

Specific features of the concept of lawfare within the practice of the Russian Federation have been outlined. It has been proved that the lawfare is implemented by the Russian Federation through a combination of domestic legislation, international law, diplomatic activities, judicial proceedings and information-propaganda mechanisms. Particular attention has been paid to the instrumentalization of the institute of citizenship (mass passportization), the organization of quasi-referendums,



the conclusion of pseudo-treaties with unrecognized entities, the expansive interpretation of the «Responsibility to Protect» (R2P) concept as well as the use of criminal proceedings as a mean of informational and legal pressure.

It has been established that lawfare functions as a multi-level strategy of creating a formal appearance of legitimacy for actions that in fact violate the principles of sovereignty, territorial integrity and the prohibition of the use of force. Special emphasis has been placed on the problem of insufficient adaptability of existing international legal mechanisms to respond to hybrid forms of aggression, which complicates the legal qualification of such acts and the accountability of the aggressor state. The necessity of improving standards for documenting violations of international humanitarian law, developing criteria for identifying abuses of legal procedures within international institutions and formulating national strategies of legal resilience has been stressed upon.

The article concludes that lawfare is not an episodic phenomenon but an integrated element of the Russian Federation's hybrid strategy, aimed at legitimizing aggression, constructing an alternative legal reality and undermining the international legal order. A comprehensive interdisciplinary study of this phenomenon constitutes a necessary prerequisite for the development of effective international and domestic legal mechanisms capable of addressing contemporary security challenges.

Keywords: lawfare, hybrid warfare, international law, international humanitarian law, hybrid aggression, Russian Federation, abuse of right, passportization, legitimization of aggression.

Постановка проблеми. Правовійна у сучасній науковій доктрині розглядається як складний багатовимірний феномен, що поєднує правові, політичні й інші інструменти впливу. Будучи запропонованим відносно нещодавно (наприкінці ХХ століття), цей термін уже зазнав певних трансформацій і набув більшого змісту. Наразі під правовійною розуміють застосування права у формі асиметричної війни, коли юридичні механізми стають інструментом стратегічного впливу, призводять до делегітимізації противника, паралізують його політичні рішення, формують вигідний міжнародно-правовий наратив.

У сучасних умовах правовійна з допоміжного елементу воєнних дій перетворюється на самостійний напрям гібридного протиборства. Йдеться не тільки і не стільки про судові процеси чи звернення до міжнародних інституцій, як про системне маніпулювання нормами міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини, інституту громадянства, права на самовизначення, механізмами миротворчості, доктриною відповідальності за захист. Право стає зброєю стратегічного значення, спроможною досягти рішучого результату навіть без формального оголошення війни.

Для України правовійна безпосередньо пов'язана з російською гібридною агресією. РФ цілеспрямовано використовує право, дипломатичні інструменти,



інформаційно-пропагандистські механізми для легітимізації власної експансії та дестабілізації інших держав, створення підстав для військового втручання, масової паспортизації населення, організації «референдумів», укладання «договорів про дружбу і співробітництво». Діяльність правоохоронних органів та спеціальних служб держави-агресора на тимчасово окупованих територіях (а саме розслідування сотень кримінальних справ проти громадян України за обвинуваченнями у шпигунстві, диверсії, тероризмі, воєнних злочинах тощо) жодним чином не стосується правосуддя в його класичному розумінні, а спрямована на інформаційно-правовий тиск, формування «малюнку» для внутрішнього та (потенційно) дружнього закордонного споживача, тобто є проявом «юридичної війни» проти України.

Правовійна виявляється також у блокуванні рішень міжнародних організацій, використанні права вето у них, ініціюванні альтернативних юридичних наративів, що підміняють визнані міжнародно-правові принципи (повага до суверенітету, територіальної цілісності) концепціями «захисту співвітчизників» або «історичної справедливості». У межах гібридної стратегії право перетворюється на засіб виправдання агресії, що дозволяє створювати ілюзію правомірності дій держави-агресора та розмивати межу між правом і політичною доцільністю.

Аналіз проблеми правовійни має фундаментальне значення як для теорії, так і для практики. Для науковців у галузі міжнародного права, міжнародних відносин, політології це пов'язане з переосмисленням співвідношення між правом і силою в умовах трансформації глобального порядку. Для практиків (юристів, військових, дипломатів) правовійна становить конкретний виклик, що потребує розробки ефективних механізмів протидії. Зокрема, йдеться про розвиток механізмів документування та доказування порушень міжнародного гуманітарного права, формування стандартів кваліфікації гібридних дій у міжнародному кримінальному праві, розробку та імплементацію інструментів протидії зловживанню правом у міжнародних судових інстанціях, забезпечення єдності міжнародної практики для недопущення подвійних стандартів у застосуванні норм міжнародного права.

Таким чином, правовійна у контексті гібридних війн РФ постає не як випадковий чи епізодичний феномен, а як цілеспрямована стратегія використання права як інструменту геополітичного впливу. Її комплексне наукове осмислення є необхідною передумовою формування ефективної системи міжнародно-правового та національного реагування на сучасні виклики безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Формування концепції правовійни у сучасному науковому дискурсі пов'язане насамперед із працями західних дослідників міжнародного права. Чарльз Данлеп визначив її як «метод ведення війни, коли закон використовується



як засіб реалізації військової мети» [1, С. 4], наголошуючи на трансформації права з механізму регулювання на інструмент впливу.

Марк Войгер доводить, що використання права є системним елементом комплексної стратегії РФ. На його думку, хоча правовійна і не закріплена у російській правовій доктрині, воєнна доктрина РФ 2014 року прямо передбачає застосування «невоєнних засобів» для досягнення стратегічної мети [2].

Саша-Домінік Бахман та Андрес Муньос-Москєра звертають увагу на необхідність переосмислення класичних категорій *jus ad bellum* та *jus in bello* у світлі гібридних конфліктів. Вони вважають, що сучасні війни виходять за межі традиційного збройного протистояння і включають дезінформацію, економічний примус, кібератаки та юридичні маніпуляції, що ускладнює кваліфікацію дій держави-агресора та притягнення її до міжнародної відповідальності [3, С. 27].

Зазначена тематика раніше частково досліджувалась і авторами цієї роботи. Зокрема, Михайло Акімов розглядає протистояння Російській Федерації в міжнародних організаціях як складову правовійни, стверджуючи, що сьогодні ця держава (так само, як і СРСР раніше) маніпулює міжнародним правом або експлуатує його для досягнення (виправдання) воєнної чи політичної мети протистояння; при цьому держава-агресор діє на двох фронтах одночасно – легально, в міжнародних організаціях та через міжнародні договори, і незаконно, зловживаючи правом для виправдання бойових дій [4, С. 9].

Крім того, дослідник аналізує системні фактори, що сприяли інституціоналізації порушень міжнародного гуманітарного права з боку держави-агресора, доводячи, що політична доктрина «захисту співвітчизників», маніпулятивне тлумачення принципу самовизначення та нормативне закріплення окупаційних практик створюють підґрунтя для легалізації агресії у внутрішньому правопорядку РФ [5, С. 73]. Наявні передумови системного ігнорування норм міжнародного гуманітарного права безпосередньо пов'язані з концепцією правовійни як інструменталізації права для прикриття воєнних злочинів.

Ірина Похиленко акцентує увагу на процесуальних інструментах встановлення об'єктивної істини у воєнний період. Авторка розглядає кримінально-процесуальні механізми документування злочинів агресії та воєнних злочинів як складову протидії правовійні [6]. Її дослідження переносить акцент із аналізу агресивного використання права державою-агресором на формування правових механізмів захисту та відновлення історичної справедливості. Таким чином, категорія «право на правду» стає елементом правової відповіді на гібридну агресію.

Водночас у науковій літературі залишаються дискусійними низка аспектів, а саме:

відсутнє універсальне міжнародно-правове визначення гібридної війни, що істотно ускладнює вироблення єдиних стандартів правової кваліфікації відповідних дій;



недостатньо досліджена внутрішньодержавна складова правовійни Російської Федерації, тобто використання національного законодавства для легалізації окупаційних режимів, анексії територій та переслідування іноземних громадян; потребує більш ретельного аналізу питання правового статусу квазідержавних утворень та їх інструменталізації в рамках гібридної стратегії.

Таким чином, сучасні дослідники (як іноземні, так і вітчизняні) станом на теперішній час заклали теоретичні основи розуміння правовійни. Утім, комплексний аналіз її механізмів у контексті агресії Російської Федерації потребує подальших міждисциплінарних досліджень.

Мета статті.

Метою цієї статті є комплексний аналіз явища правовійни у гібридних війнах Російської Федерації. Зокрема, для вирішення поставлені такі завдання:

- 1) окреслити поняття правовійни і її роль у сучасних конфліктах;
- 2) проаналізувати використання правових інструментів Росією в конкретних війнах (Придністров'я, Таджикистан, Грузія, Сирія, Україна);
- 3) виявити, які правові методи застосовуються (викривлення фактів, звернення до міжнародних інституцій, розробка внутрішньодержавного законодавства тощо);
- 4) узагальнити результати аналізу та визначити напрями подальших досліджень (контрзаходи, нормативне забезпечення, міжнародна координація).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Російська правовійна функціонує як системна багаторівнева стратегія інструменталізації права з метою досягнення військово-політичних цілей, що поєднує нормативно-ідеологічні конструкції, внутрішньодержавне законодавство, міжнародне право, дипломатичну риторику та квазісудові процедури. Її сутність полягає не лише у використанні правових механізмів для супроводу агресивної політики, а й у створенні формальної видимості правомірності дій, які фактично порушують базові принципи міжнародного права.

Концептуальним підґрунтям такої стратегії виступає доктрина «Русского мира», що трансформує культурно-цивілізаційну ідентичність у квазіправову категорію та формує уявлення про нібито обов'язок Російської Федерації захищати осіб, що ідентифікують себе як частину російського культурного простору. У цьому контексті принцип захисту громадян за кордоном отримує розширене тлумачення, дозволяючи інтерпретувати втручання у внутрішні справи інших держав як виконання гуманітарної або миротворчої місії, забезпечення дотримання прав і свобод людини (при цьому перелік ніби порушених прав та свобод залежить від ситуації).

Слід підтримати Марка Войгера, який переконливо доводить, що правові аргументи стали невід'ємним компонентом російської гібридної стратегії та застосовуються для легітимізації впливу на пострадянському просторі. Нинішнє



військово-політичне керівництво Російської Федерації лише більш наполегливо та послідовно (і менш приховано), ніж попереднє, використовує посилення на норми права для обґрунтування своєї присутності і втручання у сусідніх державах. Позиціонуючи себе спадкоємцем та відновлювачем СРСР, «збирачем радянських земель», Російська Федерація реалізує ці прагнення у Придністров'ї та Грузії, у Таджикистані та в Україні; аналогічно вона намагається діяти і на інших континентах (приклад – Сирія). Спільною рисою кожного разу є апеляція до «звернення законної влади» або місцевих політичних акторів («народної опозиції») із проханням про допомогу, що створює формальну підставу для втручання та дозволяє інтерпретувати його як відповідь на запит, а не як акт агресії. Додатковим елементом може виступати масова паспортизація населення на територіях з невизначеним або спірним статусом, що надалі використовується як підстава для захисту власних громадян. Проведення у лютому 2024 року з'їзду депутатів у Тирасполі з подальшим зверненням до органів влади Російської Федерації щодо «захисту Придністров'я» [7] ілюструє створення квазіправового прецеденту, в межах якого формується умови для потенційного втручання під приводом забезпечення безпеки «співгромадян».

Важливою складовою правовійни є адаптація внутрішньодержавного законодавства до завдань зовнішньополітичної експансії. Йдеться про нормативне розширення повноважень стосовно застосування збройних сил за межами держави, спрощення процедур інтеграції окупованих територій до складу Російської Федерації; окремо слід згадати про криміналізацію дій іноземних військовослужбовців у межах російської юрисдикції. Така законодавча трансформація створює паралельну правову реальність, у якій агресивні дії описуються як «спеціальні операції», а анексія – як реалізація права народів на самовизначення. Одночасно Росія активно використовує міжнародні судові та дипломатичні механізми для оскарження санкцій, формування альтернативних правових позицій і делегітимізації інституцій, рішення яких суперечать її інтересам. Судові процеси та публічні юридичні заяви стають частиною ширшої інформаційної кампанії, у межах якої правові категорії (такі як «геноцид», «самооборона», «миротворчість») набувають пропагандистського змісту.

Отже, російська правовійна є інтегрованою стратегією, що поєднує ідеологічні доктрини, інструменти внутрішнього законодавства, норми міжнародного права та інформаційного впливу для створення видимості легітимності дій, що за своєю сутністю порушують принципи суверенітету, територіальної цілісності держав і заборони застосування сили. Її системний характер та поєднання правових і невоєнних засобів красномовно підтверджують належність правовійни до складових гібридної війни, актуалізують необхідність комплексного наукового осмислення та вироблення адекватних механізмів міжнародно-правової протидії.



Російська Федерація здійснює інституційно-правові дії за межами своєї території, поєднуючи дипломатичні, судові та нормотворчі механізми з елементами політичного тиску. Йдеться не лише про публічну риторику, а про системну діяльність у міжнародних організаціях, ініціювання кримінального переслідування іноземних громадян (зокрема політичних діячів), створення альтернативних правових наративів, блокування невігідних рішень. У відповідь на військово-політичну підтримку України з боку Заходу та на запровадження санкційних обмежень російські посадові особи послідовно характеризують такі заходи як «гібридні атаки», хоча це поняття і не має нормативного закріплення у російському законодавстві. Таким чином формується асиметрична правова риторика, у межах якої міжнародно-правові механізми захисту розглядаються як інструмент тиску, натомість власні дії позиціонуються як вимушена реакція.

Особливого значення набуває маніпулятивне використання концепції «відповідальності за захист» (Responsibility to Protect, R2P), закріпленої у підсумковому документі Саміту ООН 2005 року [8]. Хоча ця концепція передбачає колективні дії міжнародної спільноти за рішенням Ради Безпеки ООН у випадку геноциду, воєнних злочинів та злочинів проти людяності, російська дипломатія намагається інтерпретувати її розширено, позиціонуючи власну державу як самостійного «гаранта стабільності» на пострадянському просторі. У такий спосіб відбувається зміщення акценту з багатостороннього механізму колективної безпеки на односторонні дії, що суперечить букві та духу Статуту ООН.

Одним із ключових напрямів правовійни є політика масової паспортизації населення поза межами держави. Надання російського громадянства мешканцям певних територій (регіонів) іноземних держав створює підґрунтя для подальшого проголошення необхідності захисту «власних громадян». Такий підхід застосовувався у Грузії щодо Південної Осетії та Абхазії, де поведена заздалегідь масштабна паспортизація супроводжувалася політичним визнанням «незалежності» регіонів після вторгнення у серпні 2008 року. Аналогічні механізми були використані в Україні після 2014 року, коли поряд із фактичною окупацією частини територій розпочалася активна примусова роздача російських паспортів. Поєднання цього у публічному дискурсі з просуванням концепції «Русского мира», що надає культурній або мовній ідентичності квазіправового значення, зміцнювало необхідне державі-агресору підґрунтя для втручання під гаслом захисту «російськомовного населення».

Іншим важливим напрямом є використання міжнародних організацій для формування вигідних правових норм. Російська Федерація вдається до механізмів ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій для впливу на легітимність рішень, що стосуються конфліктів за її участі. Зокрема, у Раді Безпеки ООН Росія систематично застосовує право вето для блокування



резолуцій, спрямованих на засудження її дій щодо України, обґрунтовуючи це необхідністю «збереження статус-кво» або недопущення «ескалації». Водночас саме використання вето дозволяє зберігати фактичний контроль над окупованими територіями та перешкоджає формуванню обов'язкових міжнародно-правових рішень.

Показовим прикладом є події початку окупації Криму у 2014 році, коли озброєні люди без розпізнавальних знаків («зелені чоловічки») здійснювали блокування військових об'єктів України з подальшим встановленням контролю за ними. Відсутність офіційних символів та початкове заперечення їх належності до збройних сил Російської Федерації дозволили тимчасово уникнути прямого визнання участі у згаданих подіях та сформуванню наративу про дії «місцевої самооборони» (що підтримувалось широким висвітленням у мас медіа активності козачих, ветеранських та інших подібних формувань). Подібна тактика поєднувала військові дії з інформаційно-правовою стратегією, спрямованою на максимальне ускладнення оцінки подій як акту агресії та створення підстав для подальшого посилення на необхідність «захисту населення».

Таким чином, інституційно-правові дії Російської Федерації за кордоном мають комплексний характер та спрямовані на формування альтернативної правової реальності, у межах якої агресивні кроки інтерпретуються як легітимні, оборонні або гуманітарні. Поєднання паспортизації, розширеного тлумачення концепції R2P, активної дипломатичної діяльності та процедурного блокування міжнародних рішень свідчить про системність правової операції, що функціонує як складова ширшої гібридної стратегії.

Діяльність законодавчої та судової влади Російської Федерації вже давно підпорядкована потребам виконавчої і спрямована на підтримку і легітимізацію зовнішньополітичних акцій. Стратегічна функція нормотворчості в Російській Федерації – створення формального правового підґрунтя для дій, що суперечать міжнародному праву. Йдеться і про ухвалення нормативних актів, що ретроспективно або символічно закріплюють територіальні претензії, і про зміну статусу окупованих територій та їх інтеграцію до складу держави-агресора, і про рішення вищих судових інстанцій про відмову від визнання пріоритету міжнародного права над внутрішньодержавним, і про вихід із «незручних» міжнародних договорів. Так, у 2018 році Російська Федерація законодавчо закріпила пам'ятну дату, пов'язану з «приєднанням Криму», що має не лише історико-символічний, а і політико-правовий характер, оскільки формує офіційний наратив про «історичну закономірність» анексії [9]. Подібні кроки виконують функцію нормативної легітимізації вже здійснених актів агресії.

Судова система використовується і як інструмент правової боротьби. Правоохоронні органи ініціюють кримінальні провадження щодо іноземних громадян, зокрема українських військовослужбовців та посадових осіб, за



відсутності їх на території Російської Федерації та без реального доступу до правосуддя. Така практика має на меті сформувати паралельний масив «доказів» і створити видимість відповідальності (і вини) України щодо подій, пов'язаних зі збройним конфліктом. Станом на кінець 2020 року Слідчий комітет РФ порушив близько 300 кримінальних справ, у яких українським військовим інкримінувалися так звані «воєнні злочини» на Донбасі [10]. Водночас ці матеріали не передаються до міжнародних судових інституцій, зокрема до Міжнародного кримінального суду, що свідчить про їх переважно політичний, а не правовий характер, та про їх використання як елементу правовійни, як аргументу для подальшого застосування в дипломатичному чи інформаційному просторі.

Сюди ж слід віднести і поширення російської юрисдикції на окуповані території. Створення там російських судів, прокуратури та правоохоронних органів на таких територіях покликане закріпити фактичний контроль, поступово забезпечити інституціоналізацію анексії через механізми внутрішнього права, попри невизнання цього міжнародним співтовариством. Виникає ситуація подвійної правової реальності: на міжнародному рівні території визнаються окупованими, тоді як у внутрішньому правопорядку вони трактуються як невід'ємна частина Російської Федерації.

Наведені приклади демонструють спробу інтеграції міжнародного та внутрішнього права з історико-культурними наративами для формування комплексної системи виправдання агресії. Конструювання «правових підстав» відбувається через поєднання законодавчих змін, судових рішень, кримінальних проваджень і символічних актів, що закріплюють офіційний дискурс. Попри те, що більшість аргументів не визнається міжнародною спільнотою та суперечить основоположним принципам суверенітету і територіальної цілісності держав, вони виконують функцію внутрішньої мобілізації та зовнішньої пропаганди. Таким чином, «юридичне оформлення» наслідків агресії виступає характерним елементом гібридної експансії, у межах якої право використовується не як механізм врегулювання конфліктів, а як інструмент їх стратегічного супроводу.

Висновки та перспективи досліджень

Результати проведеного аналізу засвідчують, що правовійна є одним із системних стратегічних інструментів Російської Федерації у веденні гібридної війни проти України та у ширшому геополітичному протистоянні із Заходом.

Правовійна не існує ізольовано, а функціонує у тісному зв'язку з військовими, інформаційними, економічними та дипломатичними засобами впливу, утворюючи комплексну модель гібридної експансії. Вона покликана створити ілюзію юридичної обґрунтованості агресивних дій, трансформуючи порушення



міжнародного права у внутрішньо легалізовані та підкріплені пропагандою «правомірні» кроки. Правовійна охоплює широкий спектр засобів – від ініціювання звернень до міжнародних організацій і міжнародних судових інституцій до ухвалення внутрішніх нормативно-правових актів, що «ретроспективно» легітимізують агресію, та фабрикації кримінальних справ проти іноземних громадян. Усі ці інструменти застосовуються синхронно з воєнними операціями та інформаційними кампаніями, підсилюючи їх ефект і створюючи квазіправову доказову базу для внутрішнього й зовнішнього споживача.

Практика використання правових аргументів для обґрунтування територіальної експансії має глибоке історичне коріння, і сучасна стратегія Російської Федерації демонструє спадкоємність цього підходу, поєднуючи історико-культурні наративи з юридичною риторикою. Через концепти «захисту співвітчизників», «історичної справедливості» або «єдиного цивілізаційного простору» формуються квазіправові конструкції, що покликані надати політичним рішенням видимості нормативної обґрунтованості. Така практика свідчить про системність використання права як інструменту стратегічної комунікації.

Правовійна невід’ємно пов’язана з інформаційною війною. Кримінальні переслідування, дипломатичні заяви, звернення до міжнародних судів або прийняття «історичних» законів мають масштабну медіапідтримку. Повідомлення про нібито «звернення за захистом», «геноцид», «масові порушення прав російськомовного населення» ретранслюються через державні та афілійовані телеканали, формуючи у внутрішньої аудиторії переконання у «справедливому характері» застосування збройної сили. Таким чином, правові аргументи стають частиною інформаційного конструкту, спрямованого на легітимізацію агресії.

Досвід останніх років підтверджує, що чинні міжнародно-правові інструменти нездатні запобігти гібридним формам агресії, а надто протидіяти їм. За відсутності спеціалізованих норм щодо «гібридних» правопорушень міжнародні суди змушені кваліфікувати відповідні дії в межах традиційних категорій – воєнних злочинів, злочину агресії, злочинів проти людяності. Це породжує наукові та практичні дискусії щодо необхідності вдосконалення понятійного апарату міжнародного кримінального права та вироблення більш чітких критеріїв оцінки правовійни як складової гібридної агресії.

Подальші наукові розвідки у цій сфері мають, на нашу думку, розвиватися у кількох взаємопов’язаних напрямках:

1. Юридичні механізми протидії. Необхідно сформувані однозначні правові підходи до кваліфікації використання права як інструменту агресії, визначити межі допустимої правової аргументації та критерії зловживання міжнародно-правовими процедурами.

2. Політичний вимір. Особливого значення набуває зміцнення міждержавних механізмів стримування агресії, посилення ролі міжнародних судів та



формування узгодженої позиції держав щодо неприйнятності використання права як інструменту експансії.

3. Санкційні обмеження та судові контрзаходи. Важливо оцінити, наскільки міжнародні санкції, міждержавні позови та механізми універсальної юрисдикції здатні нейтралізувати ефект правовійни або зменшити її пропагандистський потенціал.

3. Стандарти розслідування. Слід сформувати методологію документування та доказування злочинів, що поєднують воєнний, інформаційний та правовий компоненти, зокрема, проаналізувати феномен використання прав людини як інструменту виправдання агресії («human rights lawfare»).

5. Порівняльні дослідження. Перспективним є вивчення досвіду держав, що мають тривалий досвід протидії російським гібридним впливам (держави Балтії, Польща, Фінляндія), з метою вироблення універсальних рекомендацій для національних правових систем.

6. Міждисциплінарний підхід. Ефективна протидія правовійни потребує інтеграції зусиль юристів-міжнародників, істориків, політологів, експертів з інформаційної політики та ін., а також створення аналітичних платформ для фіксації фактів правовійни і підготовки рекомендацій для законодавців та практиків.

Значущість проблематики правовійни в умовах агресії, що триває, обумовлює актуальність подальшого системного теоретичного осмислення та напрацювання міжнародно-правових механізмів реагування.

Література

1. Dunlap, C. J., Jr. Law and Military Interventions: Preserving Humanitarian Values in 21st Century Conflicts : prepared for the Humanitarian Challenges in Military Intervention Conference, Carr Center for Human Rights Policy, Kennedy School of Government, Harvard University, Washington, D.C., November 29, 2001. Washington, D.C., 2001. URL: <https://irregularwarfare.org/articles/law-as-force-in-hybrid-warfare/> (дата звернення: 03.03.2026).

2. Voyger M. Russian lawfare – Russia’s weaponisation of international and domestic law: implications for the region and policy recommendations // Journal on Baltic Security. 2018. Vol. 4, no. 2. P. 35–42. DOI: <https://doi.org/10.2478/jobs-2018-0011>

3. Bachmann S.-D., Muñoz Mosquera A. B. Lawfare and hybrid warfare – how Russia is using the law as a weapon // Amicus Curiae. 2015. No. 102. P. 25-28. DOI: <https://doi.org/10.14296/ac.v2015i102.2433>

4. Акімов М. О. Протистояння державі-агресорові у міжнародних організаціях як складова правовійни (на прикладі Інтерполу). Розумовській зустрічі: збірник наукових праць. Чернігів : Сіверський центр післядипломної освіти, 2023. Вип. 10. 200 с. С. 6–15.

5. Акімов М. О. Політико-правові передумови порушення державою-агресором законів та звичаїв війни // Взаємодія норм міжнародного і національного права крізь призму процесів глобалізації та інтеграції : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 берез. 2024 р.). Київ : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2024. С. 73–76.



6. Похиленко І. С. Право на правду: кримінально-процесуальні механізми встановлення історичної правди під час війни // Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Івано-Франківськ, 12 груд. 2025 р.). Івано-Франківськ : Ред.-вид. відділ ЗВО «Університет Короля Данила», 2025. С. 218–221.

7. Богданьок О. Невизнане Придністров'я звернулося до Росії з проханням про захист [Електронний ресурс] / О. Богданьок // Суспільне Новини. – 2024. – 28 лютого. – URL: <https://suspilne.media/694664-neviznane-pridnistrova-zvernulosya-do-rosii-z-prohannam-pro-zahist> (дата звернення: 03.03.2026).

8. 2005 World Summit Outcome : Resolution adopted by the General Assembly, 16 September 2005, A/RES/60/1 [Електронний ресурс] / United Nations General Assembly. – 2005. URL: <https://undocs.org/A/RES/60/1> (дата звернення: 03.03.2026).

9. У РФ «обґрунтували» анексію Криму: узаконили день «прийняття» до складу Імперії. *Українська правда*. 2018. 28 липня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/07/28/7187630/> (дата звернення: 03.03.2026).

10. Юридична війна: Черниш розповів, як Росія «шиє» 300 злочинів українським військовим // Укрінформ. 2020. 25 травня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3032320-uridicna-vijna-cernis-rozpoviv-ak-rosia-sie-300-zlociniv-ukrainskim-vijskovim.html> (дата звернення: 03.03.2026).

References

1. Dunlap, C. J., Jr. (2001, November 29). *Law and Military Interventions: Preserving Humanitarian Values in 21st Century Conflicts*. Paper presented at the Humanitarian Challenges in Military Intervention Conference, Carr Center for Human Rights Policy, Kennedy School of Government, Harvard University, Washington, DC. <https://irregularwarfare.org/articles/law-as-force-in-hybrid-warfare/> [in English].

2. Voyger, M. (2018). Russian lawfare – Russia’s weaponisation of international and domestic law: Implications for the region and policy recommendations. *Journal on Baltic Security*, 4 (2), 35–42. <https://doi.org/10.2478/jobs-2018-0011> [in English].

3. Bachmann, S.-D., & Muñoz Mosquera, A. B. (2015). Lawfare and hybrid warfare – How Russia is using the law as a weapon. *Amicus Curiae*, (102). P. 25-28. <https://doi.org/10.14296/ac.v2015i102.2433> [in English].

4. Akimov, M. O. (2023). Protystoiannia derzhavi-ahresorovi u mizhnarodnykh orhanizatsiakh yak skladova pravoviiny (na prykladi Interpolu). *Rozumovskii zustrichi: zbirnyk naukovykh prats* (pp. 6–15). Chernihiv : Siverskyi tsentr pisliadyplomnoi osvity, 2023. Vyp. 10 [in Ukrainian].

5. Akimov, M. O. (2024). Polityko-pravovi peredumovy porushennia derzhavoivu-ahresorom zakoniv ta zvychaiiv viiny. *Vzaiemodiia norm mizhnarodnoho i natsionalnoho prava kriz pryzmu protsesiv hlobalizatsii ta intehratsii: Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference* (pp. 73–76). Vydavnytstvo Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia [in Ukrainian].

6. Pokhylenko, I. S. (2025). Pravo na pravdu: kryminalno-protseusualni mekhanizmy vstanovlennia istorychnoi pravdy pid chas viiny. *Teoretychni ta praktychni problemy rozvytku kryminalnoho prava i protsesu: Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical seminar* (pp. 218–221). Redaktsiino-vydavnychiy viddil ZVO “Universytet Korolia Danyla” [in Ukrainian].

7. Bogdaniok, O. (2024). Nevyznane Prydnistrovia zvernulosia do Rosii z prokhanniam pro zakhyst [Unrecognized Transnistria appealed to Russia for protection]. *Suspilne Novyny*. <https://suspilne.media/694664-neviznane-pridnistrova-zvernulosya-do-rosii-z-prohannam-pro-zahist/> [in Ukrainian].



ISSN (print) 2708-7530

Наукові перспективи № 3(69) 2026

8. United Nations General Assembly. (2005). *2005 World Summit outcome* (A/RES/60/1). <https://undocs.org/A/RES/60/1> [in English].

9. Ukrainska Pravda. (2018, July 28). U RF “obgruntuvaly” aneksiiu Krymu: uzakonyly den “pryiniattia” do skladu Imperii. <https://www.pravda.com.ua/news/2018/07/28/7187630/> [in Ukrainian].

10. Ukrinform. (2020, May 25). *Yurydychna viina: Chernysh rozpoviv, yak Rosiia “shyie” 300 zlochyniv ukrainskym viiskovym*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3032320-uridicna-vijna-cernis-rozpoviv-ak-rosia-sie-300-zlociniv-ukrainskim-vijskovim.html> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

